
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Amate Rius, Júlia; Ortega Puente, Glòria, dir. Revisió crítica de la llegítima com a límit de la voluntat. 2025. (Grau en Dret)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/319277>

under the terms of the license

REVISIÓ CRÍTICA DE LA LLEGÍTIMA COM A LÍMIT DE LA VOLUNTAT

TREBALL FI DE GRAU

Grau en Dret, Universitat Autònoma de Barcelona

Curs 2024-2025

Directora: Glòria Ortega Puente

Júlia Amate Rius

12-05-2025

ÍNDIX

OBJECTIU DEL TREBALL	4
RESUM – RESUMEN - ABSTRACT.....	5
1. INTRODUCCIÓ	7
2. MARC TEÒRIC.....	8
2.1. LA LLEGÍTIMA AL DRET CIVIL CATALÀ	9
2.2. LA LLEGÍTIMA AL DRET CIVIL ESPANYOL.....	21
2.3. COMPARATIVA ENTRE ORDENAMENTS JURÍDICS	28
3. ESTAT DE LA QÜESTIÓ: CRÍTICA JURÍDICA A LA FIGURA DE LA LLEGÍTIMA.....	34
3.1. IMPACTE EN LA LLIBERTAT TESTAMENTARIA.....	35
4. PROPOSTES DE LEGE FERENDA.....	39
4.1. APROXIMACIÓ DEL DRET CIVIL ESTATAL AL DRET SUCCESSORI CATALÀ	39
4.1.1. Reducció de la porció de la llegítima.....	39
4.1.2. Flexibilització de les causes de desheretació.....	40
4.2. SUBSTITUCIÓ DE LA LLEGÍTIMA PER UN SISTEMA DE PROTECCIÓ DE NECESSITATS	41
5. CONCLUSIONS.....	44
6. BIBLIOGRAFIA.....	46

ABREVIATURES

Art [s.] :	Article [s]
CC:	Codi Civil Espanyol
CCCat:	Codi Civil de Catalunya
ss.:	Següents
BOE:	Boletín Oficial del Estado
AP:	Audiència Provincial
CE:	Constitució Espanyola

OBJECTIU DEL TREBALL

L'objectiu del present treball és analitzar el règim jurídic de la llegítima en el dret successori espanyol, posant especial atenció a la comparació entre el Codi Civil estatal i el dret civil català. En aquest sentit, s'ofereix un anàlisi detallat de les principals característiques de la institució en qüestió, identificant les similituds i les diferències significatives entre ambdós ordenaments.

En aquest sentit, el treball es proposa aprofundir en la comprensió del concepte de llegítima, la seva naturalesa jurídica i els seus orígens històrics i socials, així com examinar aspectes com els subjectes legitimaris, la seva quantia i les diverses particularitats de cada règim. A més, es busca valorar l'impacte dels canvis socials en la llegítima i analitzar si els motius que tradicionalment han justificat la seva existència continuen essent vigents o, per contra, caldria replantejar-se el seu paper dins el marc jurídic successori actual.

En definitiva, l'objectiu d'aquest treball es tracta no només de descriure i comparar la regulació vigent, sinó també generar una reflexió crítica sobre el manteniment, la modificació o fins i tot supressió d'aquesta institució, en funció de les necessitats i la realitat actual.

RESUM – RESUMEN - ABSTRACT

Degut a la seva regulació al Codi Civil Espanyol de 1889, així com al Llibre Quart del Codi Civil de Catalunya relatiu a les successions, la llegítima es una institució clau del dret successori que assegura una part de l'herència per a determinades persones, els hereus forçosos, limitant la llibertat del testador.

Aquest treball analitza la regulació de la llegítima tant en el dret civil estatal com en el dret autonòmic de Catalunya, amb l'objectiu de realitzar una comparativa entre ambdós sistemes jurídics, per tal d'exposar les seves diferències i similituds. A més, es reflexiona sobre si, en el context actual, la llegítima s'ha adaptat als canvis jurídics i socials i, consegüentment, segueix essent una mesura de protecció adequada o si, de manera contrària, el fonament que la va originar ha perdut la seva força.

Paraules clau: llegítima, Codi Civil Espanyol, Llibre Quart del Codi Civil de Catalunya, dret successori, comparativa, llibertat de testar, adaptació.

Debido a su regulación en el Código Civil Español de 1889, así como en el Libro Cuarto del Código Civil de Cataluña relativo a las sucesiones, la legítima es una institución clave del derecho sucesorio que asegura una parte de la herencia para determinadas personas, los herederos forzosos, limitando la libertad del testador.

Este trabajo analiza la regulación de la legítima tanto en el derecho civil estatal como en el derecho autonómico de Cataluña, con el objetivo de realizar una comparativa entre ambos sistemas jurídicos, para exponer sus diferencias y similitudes. Además, se reflexiona sobre si, en el contexto actual, la legítima se ha adaptado a los cambios jurídicos y sociales y, consecuentemente, sigue siendo una medida de protección adecuada o si, de manera contraria, el cimiento que la originó ha perdido su fuerza.

Palabras clave: legítima, Código Civil Español, Libro Cuarto del Código Civil de Cataluña, derecho sucesorio, comparativa, libertad de testar, adaptación.

Due to its regulation in the Spanish Civil Code of 1889, as well as in the Fourth Book of the Civil Code of Catalonia related to successions, the legitimacy is a key institution of inheritance law that ensures a part of the inheritance for certain persons, the compulsory heirs, limiting the freedom of the testator.

This paper analyzes the regulation of legitimacy both in state civil law and in the autonomous law of Catalonia, with the aim of making a comparison between both legal systems, in order to expose their differences and similarities. In addition, it reflects on whether, in the current context, the legitimate law has adapted to legal and social changes and, consequently, continues to be an adequate protection measure, or whether, on the contrary, the foundation that originated, it has lost its force.

Keywords: legitimacy, Spanish Civil Code, Book Four of the Civil Code of Catalonia, inheritance law, comparative, freedom to testate, adaptation.

1. INTRODUCCIÓ

La llegítima és una institució present en el dret successori que assegura una part de l'herència per a determinades persones, anomenades hereus, restringint així la llibertat del testador a l'hora de disposar del seu patrimoni. La seva regulació, que varia segons els diversos ordenaments jurídics, ha generat debat, especialment pel que fa la seva justificació i compatibilitat amb la llibertat testamentaria.

Aquest treball té com a objectiu examinar la llegítima en el dret civil espanyol i autonòmic, de Catalunya, establint una comparació entre ambdós sistemes jurídics, amb l'objectiu d'exposar i entendre les seves diferències i similituds. En aquest sentit, l'anàlisi de la llegítima es desenvolupa en el marc normatiu vigent.

D'altra banda, es planteja una reflexió crítica sobre la llegítima amb especial atenció al seu impacte en la llibertat dispositiva del testador i el seu paper en la doctrina dels hereus en qüestió.

Així mateix, s'abordarà com aquesta figura s'ha anat adaptant als canvis socials i jurídics del país i es reflexionarà sobre si la llegítima continua essent una mesura de protecció eficaç o si, en un context jurídic i social que afavoreix la llibertat de disposició, cal replantejar-ne la regulació o fins i tot eliminar-la.

En definitiva, aquest treball no pretén només exposar la normativa vigent en relació amb la llegítima, sinó també contribuir al debat sobre la vigència i necessitat d'aquesta figura en el dret successori modern.

2. MARC TEÒRIC

La figura de la llegítima és una institució històrica del dret successori a Espanya que constitueix un mecanisme que limita la llibertat del testador per tal de garantir una protecció als familiars més propers, que rebran una part mínima del patrimoni de la persona difunta, denominada causant. Aquest dret queda regulat tant al Codi Civil Espanyol, d'aplicació general, com, en dret autonòmic o foral, al Codi Civil de Catalunya, el qual introdueix certes particularitats.

En aquest sentit, tot i que ambdós cossos normatius persegueixen una mateixa finalitat: protegir als familiars més pròxims del causant, aquests difereixen en aspectes claus com, per exemple, en la quantia de la llegítima, la manera en que aquesta s'atribueix i, entre d'altres, els beneficiaris de la mateixa.

Aquestes diferències reflecteixen peculiaritats històriques i jurídiques de cada sistema normatiu, fet que dona lloc a dos possibles maneres d'enfocar la figura de la llegítima.

2.1. LA LLEGÍTIMA AL DRET CIVIL CATALÀ

La llegítima, regulada a l'article 451-1 ss. del Llibre Quart del Codi Civil de Catalunya, relatiu a les successions, d'ara en endavant CCCat, és un dret successori que garanteix a determinades persones l'obtenció d'un valor patrimonial en l'herència del causant, limitant així la seva llibertat dispositiva sobre els seus béns.

El dret a la llegítima sorgeix amb la mort del causant, moment en què es determina la seva exigibilitat ja que, abans que es produeixi aquest fet, aquest patrimoni no pot ser embargat ni executat per tercers, tal com s'estableix a la norma esmentada amb anterioritat¹. En altres paraules, ningú pot reclamar drets sobre la llegítima abans que s'obri la successió ja que, fins que el causant mor, el seu patrimoni segueix essent-ho i, per tant, no pot ser objecte de reclamació per part de possibles legitimaris o creditors, entre d'altres.

A més a més, tal i com indica el tercer apartat de l'article 451-2 CCCat, es presumeix que la llegítima és acceptada pel seu beneficiari, si aquest no hi renuncia expressament.

En ordre d'establir la quantia i el càlcul de la llegítima, la norma disposa qui son les persones beneficiaries d'aquest dret. Primerament, i segons l'establert a l'article 451-3 CCCat, son legitimaris els fills del causant, qui tenen dret a la llegítima per parts iguals, pel que, si un d'ells no pot rebre-la, ja sigui per causes com la mort, el desheretament o la seva absència, els seus descendents directes seran les persones que el representaran en aquest dret. Pel contrari, si el causant no té descendents, el dret a la llegítima recau en els seus progenitors², que la compartiran a parts iguals, llevat que només sobrevisqui un d'ells o algú hagi estat desheretat justament, així com declarat indigne, casos en què el supervivent té dret a la llegítima de manera íntegra. En aquest sentit, cal remarcar que aquest és l'únic supòsit en què aquest dret recau en els progenitors del difunt i no en el seus descendents, ja que, en cas

¹ Art. 451-2.1 del Llibre Quart del Codi Civil de Catalunya, relatiu a les successions (Llei 10/2008, de 10 de juliol). Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, núm. 5175, de 17 de juliol de 2008

² Art. 451-4 CCCat

que hi hagi descendents que no puguin gaudir-ne, ho faran els descendents directes dels qui no n'han pogut ser beneficiaris.

A continuació, l'article 451-5 CCCat exposa la quantia de la llegítima que correspon als hereus forçosos. Així doncs, la llegítima representa una quarta part del valor net del patrimoni hereditari del causant i el càlcul en qüestió inclou tant el valor dels bens mobles al moment en que es produeix la defunció, deduint els deutes i les despeses, com les donacions realitzades en els deu anys previs a aquest moment, excloent aquelles d'ús comú.

A més, segons l'article 451-7 CCCat, la llegítima es pot atribuir mitjançant diversos mecanismes: per herència, en cas que el causant designi el legitimari com a hereu, la seva part d'herència ja inclourà la llegítima; per llegat, si se li assigna un bé concret o una quantitat de diners; o a través d'altres formules de disposició patrimonial. Aquesta atribució s'imputa automàticament, llevat que el causant disposi expressament el contrari.

En aquest sentit, la llegítima pot ser objecte de llegats específics de diners o béns determinats, sempre que es compleixin una sèrie de requisits establerts per la normativa³. En concret, els béns llegats han de ser de propietat plena i lliures de càrregues, excepte en determinades situacions, com ara quan el legitimari ja és cotitular del bé llegat, entre d'altres. Per contrari, el legitimari tindrà dret a optar entre acceptar-lo tal com ha estat disposat o bé rebutjar-lo i reclamar el valor corresponent a la llegítima estricta en diners.

D'altra banda, si el legitimari renuncia a l'herència o al llegat que li ha estat atorgat, s'entén que renuncia també a la llegítima, no podent-la reclamar amb posterioritat.

³ L'art. 451-7.2 CCCat estableix que: *“El legado dispuesto en concepto de legítima o imputable a esta que no sea legado simple de legítima debe ser de dinero, aunque no haya en la herencia, o de bienes integrantes del caudal relictivo. Estos bienes deben ser de propiedad exclusiva, plena y libre, salvo que: a) No existan bienes de esta condición en la herencia, sin contar a este solo efecto los bienes muebles de uso doméstico. b) El legitimario sea cotitular del bien legado, en comunidad ordinaria indivisa con el causante. c) El legitimario sea titular de un derecho susceptible de producir la consolidación del dominio conjuntamente con lo que el causante le lega.”*

A més, el causant pot establir la llegítima en forma simple, utilitzant expressions com *“el que per llegítima correspongui”*.

Caldria afegir que també es poden fer donacions en vida imputables a la llegítima. L'art. 451-8 CCCat preveu que les donacions que el causant hagi fet en vida, amb expressa voluntat d'imputació, així com aquelles fetes per ajudar als fills a adquirir el seu primer habitatge o a independitzar-se econòmicament, computen a compte de la llegítima. Això permet al causant avançar part de la llegítima durant la seva vida, amb la condició que s'hagi deixat constància de manera expressa en el moment de la donació, i sempre respectant el disposat per la normativa.

A continuació, es detallen les disposicions que tenen un paper fonamental en la protecció dels drets dels legitimaris. L'art. 451-9 CCCat estableix que la llegítima no pot estar subjecta a condicions, terminis, càrregues o fideïcomisos. Aquesta norma busca garantir que la llegítima sigui un dret efectiu, així com evitar que el testador pugui restringir-ne o dificultar-ne l'exercici. Tot i així, l'excepció que preveu el segon apartat de l'article anteriorment mencionat permet que, si la disposició en favor del legitimari supera el valor de la llegítima estricta, aquest pugui optar entre acceptar-la amb les condicions imposades o reclamar només la seva llegítima estricta. Així doncs, aquesta regulació equilibra el dret del causant a disposar del seu patrimoni amb la protecció del legitimari, evitar situacions subordinació econòmica.

Pel que fa a l'art. 451-10 CCCat, aquest garanteix que el legitimari rebi la seva part mínima de l'herència. En aquest sentit, si aquesta persona rep menys del que li correspon com a llegítima estricta, pot reclamar-ne la diferència i, per tant, exercir el seu dret al suplement de la llegítima, tret que renunciï o accepti expressament la quantitat rebuda. Tot i així, si el valor d'aquestes atribucions que rep el legitimari superés la quantia de la llegítima estricta, aquest excés es considera, segons la norma, una liberalitat. En aquest sentit, el legitimari té dret a quedar-se aquesta quantitat sense haver de retornar res.

A més, el CCCat també regula la forma de pagament de la llegítima al seu art. 451-11. Mitjançant aquest article s'ofereix certa flexibilitat per satisfer-la en diners o en bens del causant, fet que permet que l'hereu pugui fer front a aquesta obligació sense necessitat de liquidar patrimoni de manera precipitada. En aquest sentit, si el causant no ha determinat un mètode específic de pagament, l'hereu pot escollir com satisfer la llegítima. A més a més, un cop s'inicia el pagament en una determinada modalitat, el legitimari té dret a exigir que la resta se segueixi pagant de la mateixa manera, evitant arbitriarietats o desigualtats.

Finalment, a l'últim article de la secció tercera del CCCat, es reforça la protecció del legitimari establint que l'hereu és el responsable directe del pagament de la llegítima i del suplement corresponent⁴. A més, per tal de garantir que aquest dret no es vegi frustrat, es permet que el legitimari pugui sol·licitar anotacions preventives en el Registre de la Propietat quan presenta una demanda per reclamació de llegítima. Entenem això com una mesura de seguretat per evitar que l'hereu pugui disposar dels bens abans de satisfer la llegítima, assegurant que el legitimari pugui fer valer els seus drets de manera efectiva.

Amb les normes anteriors, el CCCat regula com es determina, s'imputa, es percep i es paga la llegítima, garantint que aquest dret estigui protegit i pugui ser efectivament exercit pels legitimaris. No obstant això, també es contemplen situacions en que un legitimari no ha estat contemplat al testament, ja sigui per oblit o per desconeixement, o fins i tot casos en que el causant l'ha volgut excloure expressament. En aquests supòsit, entren en joc les normes sobre preterició i desheretació.

L'article 451-16 regula la preterició dels legitimaris, que es produeix quan el testador no ha fet cap atribució al legitimari ni l'ha desheretat expressament. En aquests casos, el legitimari pot reclamar la seva llegítima i, en situacions concretes, com quan es tracta d'un fill desconegut pel testador o nascut amb posterioritat al

⁴ Art. 451-15.1 CCCat

testament, es pot sol·licitar la ineficàcia del testament per preterició errònia. Tot i així, aquesta impugnació està sotmesa a diverses excepcions⁵.

D'altra banda, segons aquest article referit a la preterició, un legitimari només pot impugnat el testament per preterició errònia si la persona a qui representa hagués tingut aquest dret en vida. És a dir, si el legitimari original hagués pogut reclamar la nul·litat del testament per aquest motiu, llavors el seu representant també pot exercir aquesta acció.

Finalment, cal destacar que aquesta acció d'impugnació caduca als quatre anys des de la mort del testador. Així doncs, aquesta norma intenta impedir que es produeixin injustícies derivades de l'omissió involuntària de determinats hereus i assegurar que els descendents rebin la protecció prevista per la llei.

Per continuar, tot i que la llegítima és un dret successori reconegut per llei a determinades persones, tal i com hem vist, el causant pot privar un legitimari del seu dret si concorre alguna causa de desheretació tipificada a l'article 451-17 CCCat, entre les quals s'inclouen:

a) Les causes d'indignitat establertes a l'article 412-3 CCCat, que consideren indignes de succeir a:

- qui ha estat condemnat per assassinar o intentar assassinar dolosament el causant, el seu cònjuge, parella estable o els seus ascendents o descendents
- qui ha estat condemnat per delictes greus contra el causant, el seu cònjuge, parella estable o familiars directes, incloent lesions greus,

⁵ L'art. 451-16.2 CCCat disposa que en aquests casos, s'exceptuen les següents situacions: “ a) Si el causante ha instituido heredero único, en toda la herencia, al cónyuge o al conviviente en pareja estable. b) Si el causante ha instituido heredero único, en toda la herencia, a un hijo o a otro descendiente y en el momento de otorgar testamento tenía más de un hijo o al menos un hijo y una estirpe de hijo premuerto. c) Si la relación de filiación en virtud de la cual se deviene legítimo ha quedado legalmente determinada después de la muerte del causante.”

tortures, delictes contra la llibertat, integritat moral o llibertat i indemnitat sexuals

- qui ha calumniat⁶ el causant acusant-lo falsament d'un delicte castigat amb pena mínima de tres anys de presó
- qui ha prestat fals testimoni contra el causant imputant-li un delicte amb pena mínima de tres anys de presó
- qui ha estat condemnat per delictes contra els drets i deures familiars que afectin la successió del causant o el seu representant legal
- els pares privats o suspesos de la pàtria potestat sobre el fill causant per causes imputables a ella
- qui ha influït maliciosament en la voluntat del causant per modificar o impedir disposicions successòries, o qui se n'ha aprofitat
- qui ha destruït, amagat o alterat el testament o altres disposicions per causa de mort del causant

- b) La denegació d'aliments al testador o als seus familiars, en els casos en què es obligatori realitzar aquesta prestació
- c) El maltractament greu al testador o als seus afins
- d) La privació o suspensió de la potestat parental per causes atribuïdes al legitimari
- e) L'absència manifesta i continuada de relació familiar entre el causant i el legitimari, en cas que sigui per una causa imputable a l'últim.

En aquests casos, la desheretació s'hauria de formalitzar en un testament, codicil⁷ o pacte successori⁸, incloent-hi la causa concreta i la identificació de la persona

⁶ Calumniar és acusar falsament algú amb la intenció de perjudicar-lo o fer-li mal, un sinònim del qual podria ser "difamar".

⁷ Document relatiu a l'última voluntat d'una persona, que no institueix l'hereu i que completa o modifica un testament, tal i com es desprèn de l'art. 421-20 CCCat.

⁸ Acord entre dos o més persones relatiu a l'herència futura mitjançant el qual es regula la distribució de bens i actius després de la mort d'alguna d'elles, segons l'art. 431-1 CCCat.

desheretada. A més, aquesta no pot ser parcial, ni tampoc estar condicionada, tal i com es disposa als articles 451-18 i ss. del CCCat.

Després d'haver abordat la desheretació i les seves causes, és fonamental analitzar la impugnació d'aquesta mesura i les conseqüències d'una desheretació injusta, tal com es regula als arts. 451-20 i 451-21 CCCat. Aquests preceptes estableixen els mecanismes legals que permeten al legitimari desheretat qüestionar la validesa de la desheretació i a reclamar la seva llegítima, si la seva exclusió de l'herència no es fonamenta en una causa vàlida o provada.

L'article 451-20 CCCat, en primer lloc, determina que si el legitimari desheretat impugna la validesa de la desheretació al·legant la inexistència de la causa que el testador va invocar, serà l'hereu qui haurà de provar que aquesta causa existia realment. En aquest sentit, aquesta norma estableix una inversió de la càrrega de la prova, ja que, en condicions normals, qui impugna un acte és qui h de provar la seva invalidesa. No obstant, en matèria de desheretació, es considera que correspon a l'hereu demostrar que la causa existia i justificava l'exclusió del legitimari.

En segon lloc, l'apartat segon de l'article en qüestió regula el cas en que el legitimari impugna la seva desheretació al·legant que el causant s'havia reconciliat amb ell o l'havia perdonat abans de la seva mort. En aquesta situació, serà ell mateix, el legitimari, qui haurà d'aportar proves d'aquesta reconciliació o perdó.

Finalment, s'estableix un termini de quatre anys des de la mort del testador per interposar la impugnació de la desheretació. Aquest termini de caducitat té la finalitat de dotar de seguretat jurídica la successió, evitant que les impugnacions es puguin prolongar indefinidament i afectin a l'herència.

D'altra banda, l'art. 451-21 CCCat estableix els supòsits en que una desheretació es considera injusta i les conseqüències que això comporta. Aquesta article es troba directament vinculat amb l'art. 451-18, el qual regula els requisits que ha de complir la desheretació perquè sigui vàlida. Aquests requisits inclouen que la desheretació ha de constar en un testament, codicil o pacte successori, que ha d'expressar-se una de les causes taxades a l'art. 451-17 CCCat i que ha de designar-se nominalment al

legitimari desheretat. Així doncs, si el testador no ha indicat la causa concreta o no ha nomenat expressament la persona desheretada, aquesta desheretació es podrà impugnar per injusta.

A més, a l'apartat b) de l'article en qüestió, el 451-21.1 CCCat, preveu que la desheretació també serà injusta quan no es pugui provar la causa al·legada pel testador. En aquest cas, si el legitimari impugna la desheretació, l'hereu haurà de demostrar que la causa era real i justificada. Tanmateix, l'apartat c) estableix que la desheretació també serà injusta si el testador s'havia reconciliat amb el legitimari o l'havia perdonat abans de la seva mort. En aquest cas, tal i com s'ha esmentat anteriorment, serà el legitimari desheretat qui haurà d'aportar proves d'aquesta reconciliació o perdó.

Finalment, el segon apartat de l'art. 451-21 CCCat disposa que, si la desheretació es considerada injusta per algun dels motius anteriors, el legitimari podrà exigir la seva llegítima. Això implica que, encara que el testador hagi manifestat la seva voluntat d'excloure'l de l'herència, aquesta exclusió no tindrà efecte si s'ha produït de manera injustificada.

En conclusió, l'article 451-21 serveix com a mecanisme de control per garantir que les desheretacions compleixin amb les exigències establertes a l'article 451-18. D'aquesta manera, s'intenta evitar que el testador pugui desheretar arbitràriament un legitimari sense fonament legal i es protegeixen els drets successoris d'aquells que hagin estat exclosos indegudament.

Després d'analitzar la regulació de la desheretació i els mecanismes que garanteixen la seva correcta aplicació, cal examinar un altre aspecte fonamental de la llegítima en el dret successori català: la inoficiositat legitimària.

L'article 451-22 CCCat estableix el procediment per assegurar que els legitimaris rebin la seva porció corresponent de l'herència quan els béns relictos⁹ son insuficients. En aquest context, la norma permet la reducció o eliminació de llegats, donacions i altres atribucions que puguin perjudicar la percepció de la llegítima.

⁹ Béns deixats pel qui es mor

Així, aquest precepte actua com un mecanisme de protecció dels legitimaris, evitant que el testador disposi del seu patrimoni en perjudici d'aquells que tenen dret a una part reservada per llei.

A continuació, s'analitza el contingut de l'article en qüestió. L'art. 451-22 CCCat es divideix en quatre apartats:

- i) Reducció o supressió de llegats en cas d'insuficiència patrimonial. El primer apartat estableix que, si el valor líquid de l'herència no permet cobrir les llegendimes es poden reduir o suprimir llegats a favor de tercers, és a dir, a favor de persones alienes als legitimaris, així com llegats a favor dels propis legitimaris, però només en la part que excedeixi la seva llegendima.

Això vol dir que, si el causant ha fet disposicions testamentaries que perjudiquen els drets dels legitimaris, aquestes poden ser modificades per garantir que aquests rebin el que legalment els correspon.

- ii) Tractament de les donacions per causa de mort. L'apartat segon estableix que les donacions per causa de mort i les assignacions de llegendima no satisfetes en vida del causant es consideren equivalents als llegats. Per tant, també poden ser reduïdes o eliminades si comprometen el pagament de les llegendimes.

Aquesta previsió evita que el causant pugui eludir el pagament de la llegendima mitjançant donacions fetes en previsió de la seva mort, que podrien reduir el patrimoni hereditari disponible.

- iii) Reducció de donacions i atribucions en pactes successoris. Si, malgrat la reducció o eliminació dels llegats i donacions per causa de mort, l'herència segueix sent insuficient per pagar les llegendimes, l'apartat tercer permet reduir o suprimir: donacions computables per al càlcul de la llegendima fetes en vida pel causant i atribucions particulars en pactes successoris, tant si son a favor d'estranyes com de legitimaris, en la part que excedeixi la llegendima.

Aquest mecanisme garanteix que les llegítimes no es vegin debilitades per transmissions fetes per causant en vida.

- iv) Dret d'evitació de la reducció per part del beneficiari. El darrer apartat ofereix una opció per als legataris, donataris o adquirents per pacte successori afectats per inoficiositat. En aquest sentit, aquests poden evitar la reducció o pèrdua total del be rebut si paguen als legitimaris en diner l'import que els correspon per llegítima.

Aquest mecanisme té una finalitat pràctica: permetre que els beneficiaris de llegats o donacions mantinguin els bens heretats a canvi de compensar econòmicament als legitimaris.

En definitiva, l'art. 451-22 CCCat garanteix que la llegítima es respecti fins i tot quan l'herència es insuficient, establint un equilibri entre la voluntat del testador i els drets dels legitimaris. Així doncs, a través de mecanismes de reducció i supressió de llegats, donacions i atribucions excessives s'evita que aquests quedin desprotegits davant d'una distribució patrimonial que no respecti els seus drets. A més, es concedeix una alternativa als beneficiaris d'aquests bens, sempre que compensin econòmicament als legitimaris.

Tot seguit, s'exposen les situacions en què la llegítima pot extingir-se. Així doncs, aquesta darrera secció sobre l'extinció de la llegítima¹⁰, tracta les circumstàncies en què aquest dret desapareix, ja sigui per voluntat del legitimari, per actes comesos contra el causant o per la simple inacció a l'hora de reclamar-lo. A més, es regula la possibilitat de renunciar a la llegítima abans de la mort del causant i els terminis per reclamar-la.

Per començar, l'art. 451-25 CCCat recull els supòsits en que la llegítima deixa d'existir. En primer lloc, el dret del legitimari s'extingeix si aquest renuncia expressament a la seva llegítima. Així mateix, si el causant ha desheretat el legitimari per una causa justa i aquesta desheretació és vàlida, el dret a la llegítima

¹⁰ Articles 451-25 i ss. de la secció sisena del CCCat relativa a l'extinció de la llegítima

també desapareix. De manera similar, una persona declarada indigna per succeir, per haver comes actes greus contra el causant, per automàticament aquest dret. Pel que fa als progenitors del causant, la llei estableix una norma específica: si no reclamen la llegítima després de la mort del fill, aquesta s'extingeix.

Un aspecte important a tenir en compte és que la llegítima extingida no incrementa la dels altres legitimaris. En lloc d'això, el valor que hauria correspost al legitimari exclòs es reintegra al cabal hereditari, llevat que hi hagi dret de representació a favor dels seus descendents¹¹.

A continuació, es disposa que, per norma general, qualsevol pacte o acord pel qual un legitimari renunciï a la seva llegítima abans de la mort del causant és nul i no té efectes ja que el dret a la llegítima neix amb la defunció del causant, per la qual cosa no es pot renunciar a un dret abans que aquest sorgeixi.

No obstant això, l'article 451-26 introdueix tres excepcions, sempre que es formalitzin en escriptura pública:

- Pactes entre cònjuges o convivents en parella estable en què renunciïn a la llegítima sobre la successió dels fills comuns. Això inclou el pacte de supervivència, que permet al supervivent renunciar a la llegítima d'un fill que mor en edat impúber¹².
- Acords entre fills i progenitors en què aquests últims, els progenitors, renunciïn a reclamar la llegítima en la successió d'un fill premort¹³.
- Pactes entre ascendents i descendents en el marc d'un pacte successori o donació, en què en el descendent rep bens en vida del causant en concepte de llegítima futura i renuncia a possibles complements posteriors. En aquests

¹¹ L'article 451-25 CCCat, en el seu tercer apartat, estableix: "*La legítima individual extingida se integra en la herencia sin que acrezca nunca la de los demás legitimarios, sin perjuicio del derecho de representación.*"

¹² Que no ha arribat a la pubertat

¹³ Que mor abans que els seus progenitors

casos, la renúncia es pot impugnar si hi ha lesió de més de la meitat del just valor de la llegítima. És a dir, si el que ha rebut el legitimari és inferior al cinquanta per cent del que hauria de percebre, pot exercir l'acció de rescissió en el termini de quatre anys des de la signatura del pacte.

A més, la normativa catalana, al seu art. 451-27, exposa els terminis de prescripció per a la reclamació de la llegítima. En aquest sentit, l'exercici del dret a reclamar la llegítima no és indefinit, ja que el legislador estableix un termini de prescripció de deu anys a partir de la mort del causant. Així doncs, si en aquest període el legitimari no ha reclamat el seu dret, perd la possibilitat de fer-ho en el futur. No obstant això, hi ha situacions en què aquest termini queda suspès. Concretament, si el deutor de la llegítima es un progenitor del legitimari, la prescripció no comença a comptar fins la seva defunció. Així mateix, en els casos en què l'herència s'hagi de distribuir mitjançant la designació d'hereus per part de parents, el còmput el termini s'atura fins que aquesta elecció es formalitzi. Ara bé, cal tenir present que, malgrat aquestes suspensions existeix un termini màxim de trenta anys, conforme a l'article 121-24 del mateix codi.

Aquests mecanismes asseguren que els legitimaris disposin de temps suficient per reclamar el que els correspon, però alhora eviten que les disputes successoris es prolonguin.

Per concloure, la regulació de la llegítima al Codi Civil de Catalunya estableix un sistema més flexible que el dret comú, limitant la llegítima a un 25% del cabal hereditari i configurant-la com un dret de crèdit, entre d'altres. En aquest sentit, aquest model, tot i estar configurat com a dret irrenunciable en vida del causant, permet un major marge de flexibilitat tant al testador com als hereus. No obstant això, també planteja qüestions sobre la seva aplicació pràctica en el context actual.

2.2. LA LLEGÍTIMA AL DRET CIVIL ESPANYOL

La regulació de la llegítima al Codi Civil espanyol desenvolupa en la seva Secció Cinquena del Capítol IV del Títol Tercer del Llibre III.

Primerament, s'exposa el concepte i la naturalesa jurídica de la figura en qüestió a l'article 806 del Codi Civil, el qual configura la llegítima com la porció dels béns del causant que es reserva mitjançant la llei als hereus forçosos, que no poden ser privats d'aquesta part del patrimoni del difunt més enllà del que disposa la normativa. En aquest sentit i tal i com s'ha esmentat amb anterioritat, aquesta figura assegura que una part concreta del patrimoni hereditari quedi reservada a unes persones determinades, limitant la llibertat dispositiva del testador sobre la totalitat dels seus béns.

Seguint aquesta línia, l'article 807 CC defineix qui son els hereus forçosos, és a dir, aquelles persones en favor de les quals es reserva una porció del patrimoni hereditari. En primer lloc, aquesta condició correspon als fills i descendents del causant, en absència dels quals els hereus forçosos seran els pares o ascendents del mateix. Finalment, i en última instància, el cònjuge vidu serà qui tingui dret a una llegítima en forma d'usufructe¹⁴ en les condicions establertes per la normativa.

Pel que fa als fills i descendents de la persona difunta, el CC disposa que la quantia de la llegítima s'estableix en dues terceres parts del seu cabal hereditari, gaudint el testador de la facultat d'assignar una fracció com a millora per a beneficiar específicament a un o diversos descendents, mantenint la restant com a llegítima estricta que es repartirà de manera estricta entre tots els legitimaris. D'altra banda, la tercera part restant del patrimoni es considera de lliure disposició, la qual cosa permet al testador atribuir-la a qui consideri oportú.

¹⁴ L'usudefruit és un dret real que permet al beneficiari gaudir i obtenir els rendiments d'un bé sense ser-ne el propietari i, en aquest cas, es concedeix al cònjuge vidu per garantir-li una protecció econòmica. Tal i com es desprèn de l'art. 467 del Codi Civil (Reial decret de 24 de juliol de 1889). Gaceta de Madrid, núm. 206, de 25 de juliol de 1889.

Adicionalment, l'article 808 CC preveu que, en el supòsit en que algun legitimari tingui una discapacitat, el testador pugui beneficiar-lo mitjançant la llegítima estricta dels altres hereus sense discapacitat, sempre amb les garanties establertes per evitar la no protecció dels últims, com la substitució fideïcomissària de residu¹⁵.

Contràriament, quan el difunt no té descendents, la normativa en qüestió regula la llegítima dels pares o ascendents, que s'estableix en la meitat del cabal hereditari del causant. No obstant això, si els ascendents concorren amb el cònjuge vidu, la llegítima es redueix a un terç de l'herència, mentre que el cònjuge vidu té dret a un usufructe vitalici sobre una part del patrimoni, d'acord amb els articles 834 i ss. del Codi Civil.

Una cop definit el concepte de llegítima, determinats els beneficiaris i establertes les proporcions corresponents, la normativa introdueix diverses limitacions i condicions per garantir el seu compliment. En aquest sentit, l'article 813 estableix que el testador no pot privar els hereus forçosos de la seva llegítima, excepte en els casos en què la mateixa llei ho permeti, com ara la indignitat successòria o la desheretació justa, les quals es tractaran posteriorment. A més, queda prohibida la imposició de gravàmens o condicions sobre la llegítima, tret de l'usufructe del cònjuge vidu, el qual es configura com una limitació legalment acceptada sobre els drets dels legitimaris.

A part de les restriccions a la llibertat del testador, el CC preveu diversos mecanismes per garantir l'efectivitat del dret a la llegítima. Així, l'art. 814, protegeix els drets de les persones beneficiaries de la llegítima, els hereus forçosos, en cas de preterició. És a dir, en cas que un hereu forçós sigui omès en el testament, la llegítima no es pot veure perjudicada i, per tant, s'aplicaran els mecanismes de reducció o anul·lació previstos per garantir el seu dret. Així mateix, si el testador atribuís menys quantitat dinerària del que li correspon per llegítima a un hereu

¹⁵ La substitució fideïcomissària de residu és una modalitat de substitució fideïcomissària en la que el fiduciari te facultats de disposició dels bens hereditaris i únicament transmet al fideïcomissari el "residu", és a dir, els bens (i/o el producte) que no hagués disposat al llarg de la seva vida. Resulten d'interès els arts. 782, 783 i 808 CC.

forçós, aquest podria reclamar el complement, segons l'article 815, assegurant així el respecte a les porcions que s'estableixen per llei.

A més, l'art. 816 CC prohibeix la renúncia anticipada a la llegítima, fent nul qualsevol pacte o transacció que pretengui disposar-ne abans de la mort del causant. En aquest sentit, els legitimaris no poden renunciar a aquest dret fins que la successió s'obri, garantint així la seva protecció efectiva.

Per fixar la llegítima, la normativa estatal estableix en el seu art. 818 que cal tenir en compte el valor net del cabal relict¹⁶, deduint-ne les carregues i deutes, i sumant-hi les donacions col·lacionables¹⁷. Aquestes donacions es poden imputar a la llegítima, tal com recull l'article 819 CC i, si superen la part disponible, poden ser reduïdes segons les regles previstes als articles 820 i 821 CC. Tanmateix, l'art. 822 estableix una protecció específica per als legitimaris amb discapacitat, garantint-los un dret d'habitació sobre l'habitatge habitual si conviven amb el causant en el moment de la seva defunció, i evitant que aquest dret es computi per al càlcul de la llegítima.

Finalment, en cas que la llegítima no pugui satisfer-se íntegrament perquè el testador hagi disposat de bens en vida, la normativa estableix mecanismes de reducció i revocació de llegats o donacions inoficioses¹⁸ per protegir els drets dels hereus forçosos. Així, la llei garanteix que aquests legitimaris rebin la part de l'herència que els correspon per dret.

Adicionalment, cal tenir en compte l'art. 1964 CC sobre la prescripció de les accions ja que, en el segon apartat d'aquest art. es determina que les accions personals que no tinguin un termini especial prescriuen als cinc anys. Tot i així, no

¹⁶ Conjunt de bens, drets i obligacions que formen el patrimoni del causant després de la seva defunció, el qual serà repartit en el procés successori.

¹⁷ Transmissió realitzada en vida pel causant a un hereu que, després de la defunció del primer, ha de ser reintegrada a la massa hereditària per a calcular les particions corresponents; tal i com es desprèn del disposat a la Secció Primera del Capítol Sisè del Codi Civil.

¹⁸ Donacions que excedeixen dels límits legals establerts per la distribució de bens en una herència. Es consideren com a tal quan perjudiquen els drets dels hereus forçosos, segons el que es desprèn de l'art. 636 i 654 CC.

es pot afirmar que l'art. en qüestió sigui aplicable a la reclamació de la llegítima, ja que existeix una controvèrsia doctrinal sobre el termini de prescripció d'aquesta acció. En aquest sentit, encara que aquest article estableix el termini general anteriorment mencionat, de cinc anys, algunes interpretacions i jurisprudència han defensat l'aplicació d'un termini més curt, com per exemple el de quatre anys previst en determinades normatives forals¹⁹. Per tant, la determinació del termini aplicable dependrà de la interpretació jurídica adoptada en cada cas concret.

Un cop analitzats els mecanismes que garanteixen la protecció de la llegítima en cas de disposicions en vida del testador, és fonamental examinar la institució de la desheretació. Tal i com s'ha explicat amb anterioritat, fent referència a la normativa catalana, la desheretació és un instrument que permet al testador privar un hereu forçós de la seva llegítima sempre que es donin les causes expressament establertes per la llei. A continuació, s'analitzen detalladament les disposicions del CC espanyol relatives a la desheretació.

L'article 848 estableix que la desheretació només pot tenir lloc per alguna de les causes que expressament estableix la llei. Això vol dir que el testador no pot excloure un hereu forçós de la seva llegítima sense una raó justificada i recollida al CC. A més, segons l'article 849, la desheretació s'ha de fer en testament i s'ha d'expressar de manera clara la causa legal en que es fonamenta. En aquest sentit, no n'hi ha prou amb una simple menció o una voluntat implícita, sinó que és necessari que el motiu sigui explícit i conforme a la llei.

Un cop feta la desheretació, si l'hereu afectat nega la causa la motiva, seran els altres hereus els qui hauran de demostrar que aquesta és certa, segons el que disposa l'art. 850. A més a més, si la desheretació es fa sense expressar una causa, si la causa al·legada no es pogués demostrar o si aquesta no fos una de les senyalades per la llei, la institució d'hereu quedaria anul·lada en la part que perjudiqui el desheretat. De totes maneres, això no implica que tot el testament quedi sense

¹⁹ De las Heras García, M.Á. (2022). *La rigidez de la legítima en pleno siglo XXI*. En *La cautela Sociniana frente a la legítima* (1ª ed.). Aranzadi.

efecte, ja que les altres disposicions, com els llegats o les millores²⁰, seguirien sent vàlides en la mesura en que no perjudiquin la llegítima.

Pel que fa a les causes que permeten la desheretació, la llei estableix diferents motius segons la relació del desheretat amb el testador:

a) Si es tracta dels fills i descendents, l'art. 853 disposa que les causes que justifiquen la desheretació son:

- Haver negat aliments al pare o ascendent sense motiu legítim,
- Haver maltractat físicament o injuriat greument de paraula al testador,
- Qualsevol de les causes d'indignitat per succeir recollides a l'art. 756, concretament les dels números 2,3,5 i 6.

b) Si es tracta de pares i ascendents, l'art. 854 estableix que en son causes:

- Haver perdut la pàtria potestat per alguna de les causes legals recollides a l'art. 170 CC,
- Haver negat aliments als seus fills sense motiu justificat,
- Haver atemptat contra la vida de l'altre progenitor sense que hi hagi hagut reconciliació,
- Les causes d'indignitat per succeir establertes als apartats 1,2,3,5 i 6 de l'art. 756.

c) Si es tracta del cònjuge del testador, l'art. 855 esmenta que son causes de desheretació:

- Haver incomplert de manera greu o reiterada els deures conjugals,
- Haver comès alguna de les faltes que comporten la pèrdua de la pàtria potestat (art.170 CC),
- Haver negat aliments als fills o al cònjuge,
- Haver atemptat contra la vida del testador sense reconciliació prèvia,

²⁰ Porció de l'herència rebuda per un descendent, a part de la llegítima, com a avantatge respecte dels altres hereus forçosos, tal i com s'estableix als arts. 823 CC i ss. sobre les millores.

- Les causes d'indignitat per succeir recollides a l'art. 756, en els números 2,3,5 i 6.

Cal tenir en compte l'art. 756 CC, que estableix diverses causes d'indignitat per succeir. Algunes d'aquestes causes, tal i com hem vist, es vinculen amb la desheretació. En concret, es consideren causes de desheretació, en relació amb la d'indignitat successòria:

- 1º Haver estat condemnat per atemptar contra la vida del testador o d'algun dels seus familiars propers.
- 2º Haver estat condemnat per delictes contra la llibertat, la integritat moral o la indemnitat sexual del causant o familiars propers. Igualment, és indigne per succeir qui hagi estat condemnat a una pena greu per un delicte que vulneri els drets i deures familiars en relació amb l'herència de la persona perjudicada.
- 3º Haver acusat falsament el causant d'un delicte greu, sempre que hagi estat condemnat per denuncia falsa.
- 5º Haver obligat el testador a atorgar o modificar el testament mitjançant amenaça, frau o violència.
- 6º Haver impedir que el testador fes testament o revoqués el que tingués fet, així com haver suplantat, ocultat o alterat un testament posterior.

L'art. 170 CC també és rellevant en matèria de desheretació, ja que disposa que un progenitor pot ser privat total o parcialment de la pàtria potestat mitjançant una sentència basada en l'incompliment dels deures que li son inherents o en una causa criminal o matrimonial. A més, preveu que els tribunals poden restablir la pàtria potestat si desapareixen les causes que van motivar la seva privació. En aquest sentit, es reforça el fet que un progenitor privat de la pàtria potestat per aquestes raons pugui ser considerat indigne per succeir i ser desheretat.

D'altra banda, la reconciliació entre el testador i l'hereu desheretat te un efecte determinant, ja que segons l'art. 856, si aquesta reconciliació es produeix,

s'extingeix el dret a desheretar i la desheretació que s'hagi fet queda sense efecte. Per tant, si després d'una causa de desheretació es produeix un acostament entre les parts, el testador no pot mantenir la desheretació com a mesura de càstig.

Finalment, és important destacar que, segons l'article 857, la desheretació no afecta als descendents del desheretat, que ocuparan el seu lloc i conservaran els seus drets com a hereus forçosos respecte a la legítima. Això evita que els efectes de la desheretació es propaguin a generacions posteriors, garantint així que els descendents no es vegin perjudicats per les accions dels seus progenitors.

En resum, la desheretació és un mecanisme jurídic que permet privar un hereu forçós de la seva legítima, però sempre dins dels límits estrictes establerts per la llei. En aquest sentit, la necessitat d'expressar una causa concreta assegura que aquesta institució no esdevingui una eina arbitrària, sinó una mesura excepcional per a casos greus i justificats.

En conclusió, la regulació de la llegítima al CC espanyol garanteix que una part del patrimoni del causant es reservi obligatòriament als hereus forçosos, limitant la llibertat dispositiva del testador per protegir els drets successoris dels seus familiars més directes. A través de la determinació de beneficiaris i de quantia, així com de mecanismes de protecció, la normativa assegura el compliment efectiu d'aquest dret. A més, preveu mesures per corregir possibles vulneracions, com la preterició o la insuficiència de bens per a cobrir la llegítima. D'aquesta manera, es manté un equilibri entre l'autonomia del testador i la protecció dels hereus forçosos.

2.3. COMPARATIVA ENTRE ORDENAMENTS JURÍDICS

A continuació, es realitza una comparació detallada dels principals aspectes de cada normativa, analitzant-ne les seves similituds, així com diferències.

Abans d'endinsar-nos en la comparativa entre el CCCat i el CC, però, convé aclarir un aspecte clau: la regulació a Catalunya de la successió hereditària s'emmarca dins una tradició jurídica pròpia, diferenciada del dret comú espanyol, la qual té arrels que remunten a l'edat mitjana i es reflecteix avui en dia en l'estructura i els principis del Llibre Quart del Codi Civil de Catalunya (CCCat), en matèria de successions.

Aquesta continuïtat històrica ha permès que Catalunya mantingui institucions successòries pròpies que no tenen un equivalent directe al CC, com ara el valor econòmic reduït de la llegítima o la figura de l'hereu com a centre de la successió. En aquest sentit, l'origen d'aquest model s'explica per la voluntat històrica del dret català de preservar la continuïtat del patrimoni familiar, així com de garantir l'autonomia dispositiva.

Aquest plantejament ha estat reconegut pel marc jurídic vigent, això és, l'article 149.1.8 CE²¹, conjuntament amb l'article 129 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya²², els quals permeten que la Generalitat legisli en matèria de dret civil, en el qual s'inclouen les successions. Gràcies l'atorgament d'aquesta competència, Catalunya ha pogut desenvolupar un model normatiu propi, actualitzat i adaptat als valors de la societat actual catalana, però fidel als seus fonaments històrics.

Així doncs, la regulació catalana en matèria successòria no respon només a una decisió política contemporània, sinó que és l'expressió d'un sistema jurídic

²¹ Cortes Generales. (1978). Constitución Española. Boletín Oficial del Estado, (311), 29 de diciembre de 1978.

²² Jefatura del Estado. (2006). Ley Orgánica 6/2006, de 19 de julio, de reforma del Estatuto de Autonomía de Cataluña. Boletín Oficial del Estado, (172), 20 de julio de 2006.

diferenciat, que prioritza la llibertat de disposició, la figura de l'hereu i la preservació del patrimoni familiar, en contraposició al dret comú espanyol²³.

Un cop contextualitzada la tradició jurídica catalana en matèria successòria, podem analitzar com aquesta es tradueix en semblances i diferències concretes respecte al dret comú espanyol, especialment pel que fa a la regulació de la llegítima.

El CCCat regula la llegítima com un dret successori que garanteix a determinades persones l'obtenció d'un valor patrimonial en l'herència del causant²⁴, establint-se com un dret de crèdit contra l'hereu, que pot ser satisfet en diners o altres formes patrimonials. Per contra, el CC configura la llegítima com una part reservada del patrimoni hereditari que ha de ser atorgada als hereus forçosos²⁵. En aquest sentit, a Catalunya la llegítima no dona dret sobre bens concrets de l'herència, sinó que constitueix una obligació patrimonial, donant prioritat a la voluntat del testador, mentre que en el dret comú la llegítima forma part del cabal relict, restringint d'una manera més clara el poder del testador sobre una part significativa de l'herència.

Respecte els beneficiaris de la llegítima, el CCCat estableix que ho són els fills i descendents del causant i, en absència d'aquests, els progenitors del causant esdevindran legitimaris²⁶. En canvi, la normativa civil estatal també inclou el cònjuge vidu com a possible legitimari, adquirint la llegítima en forma d'usufructe²⁷. Així doncs, en el cas de la determinació dels beneficiaris de la llegítima, el CCCat només preveu els progenitors com a legitimaris si no hi ha descendents, mentre que el CC reconeix aquest dret de manera més àmplia.

A més, la quantia de la llegítima a Catalunya representa el vint-i-cinc per cent del patrimoni hereditari net del causant, és a dir, una quarta part d'aquest²⁸. En canvi,

²³ Pérez Collados, J. M. (2004). *La tradición jurídica catalana (valor de la interpretación y peso de la historia)* (1.ª ed.). Anuario de Historia del Derecho Español.

²⁴ Art. 451-1 CCCat

²⁵ Art. 806 CC

²⁶ Art. 451-3 i 4 CCCat

²⁷ Art. 807 i 834 CC

²⁸ Art. 451-5 CCCat

al CC la llegítima equival a dos terços del cabal hereditari, dels quals un terç es pot destinar a millora d'un o diversos descendents²⁹. La gran diferencia radica en que, en dret català, el testador conserva més llibertat per distribuir el seu patrimoni, mentre que la porció reservada als hereus forçosos, en el dret comú, és molt més elevada i, per tant, es limita encara més la capacitat dispositiva del causant.

També existeixen diferències en la forma de pagament de la llegítima. En aquest sentit, al CCCat s'estableix que l'hereu pot satisfer-la en diners o béns del causant, segons la seva elecció, llevat que el testador disposi el contrari³⁰. Contràriament, el CC disposa que la llegítima s'ha de satisfer de manera preferent amb bens de l'herència, excepte si s'hagués acordat el pagament en diners (818). Així doncs, i seguint la línia del que es comentava amb anterioritat, la regulació catalana ofereix més flexibilitat en el pagament de la llegítima, ja que no es prioritza el manteniment del patrimoni hereditari en espècie, la qual cosa pot arribar a generar més dificultats pràctiques en la seva execució, a diferència del dret comú.

En termes de protecció dels legitimaris en relació amb la preterició, podem observar que, en el dret comú la protecció és més gran, ja que la omisió d'un d'ells pot provocar la nul·litat parcial del testament³¹. En canvi, en el dret català la voluntat del testador es manté amb més fermesa, ja que, si un legitimari és omès en el testament, aquest pot reclamar la seva llegítima, però això no afecta a la validesa del testament, excepte en els casos de fills nascuts després de la realització del testament, entre d'altres. Així doncs, en aquest últim cas, es limita a una simple reclamació patrimonial³².

En el cas de la desheretació, segons el CCCat, aquesta ha de basar-se en causes específiques com, per exemple, maltractaments greus o l'absència de relació familiar imputable al legitimari³³. En aquest sentit, la inclusió a la normativa catalana de la manca de relació familiar com a causa de desheretació mostra una voluntat d'adaptació a noves realitats socials. En canvi, els criteris que manté el CC

²⁹ Art. 808 CC

³⁰ Art. 451-11 CCCat

³¹ Art. 814 CC

³² Art. 451-16 CCCat

³³ Art. 451-17 CCCat

son més tradicionals i objectius, a mesura que es tracten d'atemptats contra la vida del testador o injúries greus, per exemple³⁴.

Per últim, el termini de prescripció del dret a reclamar la llegítima és més llarg en el dret català (10 anys des de la mort del causant), la qual cosa permet als legitimaris tenir més temps per exercir els seus drets³⁵, mentre que el CC fixa un període més breu (5 anys des de la mort del causant), buscant certa rapidesa en la transmissió del patrimoni hereditari (1964).

En definitiva, l'anàlisi comparatiu entre el CCCat i el CC en relació amb la llegítima posa de manifest dues maneres diferents d'entre aquesta figura jurídica. El dret català es caracteritza per una major flexibilitat, permetent al testador disposar d'una part més gran del seu patrimoni i establint mecanismes més adaptables per satisfer la llegítima, com la possibilitat de pagar en béns o diners. Aquesta regulació permet ajustar millor la distribució patrimonial a les necessitats de la família i als desitjos del testador.

Per contra, el dret comú es fonamenta en una protecció més estricta dels legitimaris, limitant considerablement la llibertat dispositiva del testador i garantint que una part important del patrimoni es destini als hereus forçosos. Aquesta regulació pretén assegurar una distribució equitativa de l'herència, evitant situacions de desprotecció per als descendents i cònjuges.

Aquestes diferències reflecteixen la tradició jurídica pròpia de cada ordenament. En aquest sentit, el CCCat ofereix una visió més moderna de la successió, on preval la voluntat del causant i la seva autonomia per decidir sobre els seus béns, com es desprèn de la menor quantia de la llegítima i de la flexibilitat en la seva forma de pagament. En canvi, el CC respon a una concepció més proteccionista i familiar, garantint una porció més gran del patrimoni per als hereus forçosos i limitant les opcions del testador per distribuir-los lliurement.

³⁴ Art. 853-855 CC

³⁵ Art. 451-27 CCCat

Per a un millor enteniment, a continuació s'exposa un quadre comparatiu.

LA LLEGÍTIMA	Codi civil de Catalunya	Codi civil espanyol
Concepte	Dret de crèdit contra l'hereu que atorga als legitimaris el dret a reclamar un valor patrimonial de l'herència, però sense reservar-los una part concreta del cabal relicte (art. 451-1).	Part de l'herència reservada als hereus forçosos, limitant així la llibertat del testador per disposar del seu patrimoni (art. 806).
Beneficiaris (legitimaris)	Fills i descendents. Si no n'hi ha, els progenitors (art. 451-3 i 4).	Fills i descendents; si no n'hi ha, els progenitors. El cònjuge vidu també pot ser legitimari, rebent l'herència en forma d'usufructe (arts. 807 i 834).
Quantia de la llegítima	Una quarta part del cabal hereditari net del causant (25%), incloent-hi les donacions fetes en els 10 anys anteriors a la defunció (art. 451-5).	Dos terços del cabal hereditari (66%), podent-se destinar un terç a millor d'un o diversos descendents. La tercera part restant és de lliure disposició (art. 808 CC).
Forma de pagament	L'hereu pot satisfer-la en diners o béns, segons la seva elecció, llevat que el	La llegítima s'ha de satisfer preferentment amb béns de l'herència,

	testador disposi el contrari (art. 451-11).	tret que s'hagi acordat el pagament en diners (art. 818).
Preterició	Si un legitimari és omès en el testament, pot reclamar la seva llegítima, però això no afecta a la validesa del testament, excepte en casos de preterició errònia (art. 451-16).	Si un hereu forçós és omès en el testament, pot comportar la nul·litat parcial del mateix (art. 814).
Desheretació	Ha de basar-se en causes específiques, en les quals s'inclou l'absència manifesta i continuada de relació familiar imputable al legitimari (art. 451-17).	Només es pot dur a terme si concorren les causes establertes a la llei, com atemptats contra la vida del testador, entre d'altres (arts. 853-855).
Prescripció per reclamar la llegítima	10 anys des de la mort del causant, tot i que s'han de tenir en compte les suspensions específiques que s'hi poden donar (art. 451-27 i 121-24).	5 anys des de la mort del causant, si s'aplica el disposat a l'art. 1964.
Inoficiositat (manca de béns per satisfer la llegítima)	Si no hi ha prou béns, es poden reduir llegats i donacions per garantir el pagament de la llegítima (art. 451-22).	Els legitimaris poden reduir llegats i revocar donacions (art. 819).

Font: elaboració pròpia

3. ESTAT DE LA QÜESTIÓ: CRÍTICA JURÍDICA A LA FIGURA DE LA LLEGÍTIMA

La llegítima és una figura jurídica que ha estat objecte de debat en el món del dret successori. En l'àmbit del dret espanyol i català, la seva funció original de protegir els drets dels familiars del causant i prevenir desigualtats ha estat qüestionada, ja que alguns posen en dubte la seva rellevància actual, així com la seva capacitat d'adaptar-se a les noves realitats socials.

En essència, la llegítima representa una porció de l'herència que la llei reserva a determinats hereus, com ara els fills, els pares i, en el dret espanyol, també el cònjuge vidu. Aquesta regulació limita la llibertat del testador a l'hora de distribuir el seu patrimoni segons la seva voluntat. Tot i que aquesta limitació té una finalitat protectora, ha generat moltes crítiques que argumenten que posa en perill la llibertat individual i la capacitat de gestionar els béns de manera personalitzada, tenint en compte les circumstàncies particulars de cada família.

A més, des d'una perspectiva pràctica, la llegítima ha estat objecte de crítiques perquè, en un context de globalització i transformació de les estructures familiars, les relacions entre parents s'han tornat més complexes i han sorgit nous models de convivència. Conseqüentment, la llegítima com a reserva de part de l'herència per als hereus forçosos pot no respondre de manera adequada aquestes noves realitats.

En definitiva, la llegítima es troba en un punt de tensió entre la protecció dels drets successoris i la llibertat de disposició del testador, la qual ha generat un debat sobre la necessitat de reformar aquesta institució jurídica, no només per adaptar-la a la realitat contemporània, sinó també per fer-la més flexible.

3.1. IMPACTE EN LA LLIBERTAT TESTAMENTARIA

L'evolució de la societat en la qual vivim i, conseqüentment, dels models i tipologies de famílies que existeixen, no és compatible amb la formulació històrica d'aquesta figura jurídica ja que la rigidesa que la caracteritza pot crear problemes. En aquest sentit, aquest desajust entre norma i realitat evidencia la necessitat de revisar profundament el paper actual de la llegítima.

La llegítima es un dret successori no homogeni, ja que les seves característiques i límits varien notablement segons l'ordenament jurídic que resulti d'aplicació. Tal i com s'ha exposat, el dret català atorga als legitimaris un dret de crèdit que representa un vint-i-cinc per cent del cabal hereditari net³⁶, mentre que el dret comú estableix una llegítima molt més extensa i rígida, que pot arribar fins als dos terços del cabal hereditari³⁷. Aquestes diferències, tot i que n'hi ha d'altres, no eliminen un fet comú: en ambdós sistemes aquesta figura jurídica, la qual s'estructura en base a criteris familiars tradicionals que sovint no reflecteixen la realitat, limita la llibertat del testador.

En aquest sentit, les diferències entre el CC i el CCCat pel que fa a la regulació de la llegítima no representen una solució satisfactòria a la problemàtica jurídica i social que planteja aquesta institució. De fet, si bé el model català és considerat més modern i respectuós amb la llibertat dispositiva, cal qüestionar fins a quin punt aquestes reformes estructurals han estat realment eficients a l'hora de garantir el respecte per la voluntat del testador.

És veritat que el dret català estableix una llegítima més reduïda, pel que es refereix a la seva porció, que es pot satisfer en diners i que es configura com un dret de crèdit. No obstant, això no elimina la seva condició d'imposició legal, ja que l'obligació de satisfer-la persisteix, i, per tant, en realitat la restricció a la llibertat de testar en manté intacta.

³⁶ Art. 451-5 CCCat

³⁷ Art. 808 CC

Conseqüentment, la crítica a aquesta figura jurídica no es dirigeix tant a com està regulada, sinó al fet de que continuï existint com una obligació desvinculada de qualsevol criteri de necessitat, afecte o voluntat. Així doncs, una regulació més laxa no implica de manera directa que aquesta sigui més justa, sinó menys restrictiva.

És cert que sovint s'ha argumentat que la llegítima garanteix una distribució mínima i equitativa del patrimoni entre familiars, especialment descendents, evitant discriminacions³⁸. Tanmateix, aquest plantejament pressuposa un model de família basat en la igualtat formal entre membres que sovint no es correspon amb les relacions familiars que hi ha en l'actualitat. Així doncs, garantir un repartiment igualitari no implica equitat si no es té en compte la realitat que envolta cada relació familiar.

La idea clàssica de família, basada exclusivament en vincles consanguinis dins un model heteronormatiu, ha estat superada per la realitat social caracteritzada per l'existència d'una pluralitat de models familiars que no poden ser obviats pel legislador. Així doncs, són cada cop més les famílies sense descendència, les monoparentals, les que s'han reconstituït, les unions de fet i fins i tot relacions de convivència que no estan registrades.

A més, la llegítima parteix d'un suposat vincle entre el causant i els seus descendents o altres familiars legitimaris. No obstant això, en moltes ocasions aquest vincle és només formal i no es correspon amb cap relació afectiva o de convivència. En aquest sentit, en l'actualitat, ja no és suficient amb compartir genètica, sinó que el concepte de família neix per un vincle que es basa en el respecte i la no falta de preocupació o interès per la vida i benestar d'aquestes persones.

³⁸ Carrió Sampédro, A. (2017). *Hasta que la muerte los separa. Legítima, derecho de propiedad y prohibición de disposición del titular de los bienes: Un ejemplo práctico de inconsistencia normativa*. *Doxa: Cuadernos de Filosofía del Derecho*, (40), 301–316. Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes

Tanmateix, és cada cop més possible que aquest vincle familiar desaparegui amb més facilitat que en èpoques anteriors. És per aquest motiu que la llibertat de testar és el més important a tenir amb compte, en quant significa respectar la voluntat de cadascú, així com els motius pels quals es deixa de considerar a una persona per rebre part dels béns que s'han obtingut al llarg de la vida.

Per contra, la llegítima es una eina jurídica configurada per protegir única i exclusivament a les persones que, en temps passats, es podien considerar més vulnerables i/o importants en la vida de qualsevol individu com, per exemple, els seus fills. Doncs, no es tenen en consideració els possibles motius pels quals una persona no vol destinar certs bens a una altra, ja siguin aquests una falta d'enteniment entre causant i teòric legitimari o una preferència diferent, per exemple.³⁹

En aquest sentit, la llegítima suposa un límit injustificat a la llibertat de testar, en quan s'imposa sense tenir en compte ni la veritable voluntat del causant ni les circumstàncies de necessitat del legitimari, ja que s'atorga amb independència de la relació que aquest tenia amb el causant, així com de la seva situació econòmica⁴⁰. És a dir, ni tan sols els criteris econòmics que caracteritzen la vida patrimonial del possible legitimari serveixen per determinar si aquest finalment ho serà o no, sinó que, no només no es té en consideració la possible falta de voluntat del causant d'atorgar aquella porció del seu cabal hereditari a una persona determinada, sinó que tenen el mateix dret a la llegítima els legitimaris que poden no necessitar aquesta porció dinerària com als que els hi seria d'ajuda per a la millora de la seva situació econòmica.

Sovint s'ha justificat aquesta figura jurídica tenint en compte la seva funció assistencial, que pretén protegir determinats familiars davant possibles situacions de vulnerabilitat econòmica. Ara bé, com s'exposava anteriorment, la llegítima no

³⁹ Cuadrado Pérez, C. (2023). *Visión crítica del sistema de legítimas del Código Civil español*. *Revista Crítica de Derecho Inmobiliario*, (796), 725–800.

⁴⁰ Barrio Gallardo, A. (2012). *El largo camino hacia la libertad de testar: De la legítima al derecho sucesorio de alimentos* (Ed.). Dykinson

està condicionada per la necessitat, així doncs, s'atorga igualment a familiars rics o desvinculats emocionalment del causant, fet que qüestiona de manera clara aquesta suposada funció de protecció.

Addicionalment, en la pràctica, la imposició de la llegítima pot incrementar els conflictes entre membres d'una família, especialment quan aquestes persones l'entenen com injusta precisament pels motius que s'aborden en la crítica jurídica d'aquesta figura.

En definitiva, la pervivència de la llegítima com a institució obligatòria, desvinculada de la realitat social i personal del causant i dels legitimaris, posa en dubte la seva funció dins un sistema jurídic que hauria de prioritzar la llibertat, l'autonomia i l'adequació normativa a les formes familiars actuals.

4. PROPOSTES DE LEGE FERENDA

Un cop realitzat tant l'estudi comparatiu entre el dret civil català i l'espanyol, així com de la crítica jurídica a la figura de la llegítima, es poden identificar diverses línies de reflexió orientades a la seva reforma o, fins i tot, abolició. Aquestes propostes tenen com a objectiu conciliar la protecció familiar amb el respecte a la llibertat de testar, així com adaptar la figura jurídica en qüestió a la realitat social contemporània.

4.1. APROXIMACIÓ DEL DRET CIVIL ESTATAL AL DRET SUCCESSORI CATALÀ

Una primera línia de reforma viable consistiria en apropar la regulació del dret comú espanyol a la regulació de la llegítima establerta pel CCCat, la qual es caracteritza per una major flexibilitat, proporcionalitat i respecte a la llibertat de disposició del testador.

En aquest sentit, la reforma en qüestió no suposaria la supressió de la llegítima, sinó una reinterpretació dins l'OJ espanyol.

4.1.1. Reducció de la porció de la llegítima

A diferència del CC, que configura la llegítima com una porció reservada del cabal hereditari la qual pot arribar als dos terços del patrimoni del causant⁴¹, el dret català la defineix com un dret de crèdit i n'estableix la quantia en un 25% del valor net de l'herència⁴², sense que impliqui la reserva de béns concrets.

A més, el model català introdueix mecanismes de pagament més flexibles i, consegüentment, facilita la gestió patrimonial, així com evita la necessitat de

⁴¹ Art. 808 CC

⁴² Art. 451-5 CCCat

liquidar bens per fer front a aquesta obligació, cosa que sovint dificulta la distribució de l'herència en el dret comú.

Aquesta manera d'enfocar la llegítima, tot i que no elimina de manera total la limitació del testador respecte la seva llibertat de disposició, incrementa en certa manera l'autonomia de la voluntat del mateix. Així doncs, tant si es tractés de dret comú com si es tractés de dret autonòmic català, el testador conservaria un marge més ampli per respondre a les seves pròpies dinàmiques familiars i patrimonials.

En definitiva, una reducció proporcional de la quantia de la llegítima al CC, tal i com s'estableix al CCCat, suposaria una petita modernització del sistema successori espanyol, així com un major equilibri entre aquest i un els drets autonòmics de l'Estat.

4.1.2. Flexibilització de les causes de desheretació

Una altra línia de reforma viable és la flexibilització i adaptació de les causes de desheretació, que en el dret comú espanyol continuen essent molt rígides⁴³, la qual cosa pot generar situacions injustes quan existeix un trencament real i prolongat del vincle familiar, causa que no encaixa en els supòsits legals previstos l'OJ espanyol.

El dret català, per contra, incorpora una visió més realista i socialment actualitzada, incloent com a causa de desheretació l'absència manifesta i continuada de la relació familiar, quan sigui imputable al legitimari⁴⁴. Aquesta previsió respon a situacions cada vegades més freqüents en què el distanciament entre progenitors i fills és irreparable i, per tant, no té sentit mantenir-hi un vincle successori obligatori.

⁴³ Les causes de desheretació del CC s'estableixen, segons l'art. 852, als arts. 853, 854, 855 i les que se senyalen a l'art. 756 amb els números 1º, 2º, 3º, 5º, 6º.

⁴⁴ Art. 451-17.e CCCat

En aquest sentit, aquesta reforma permetria al testador excloure de manera més justa i fonamentada aquells familiars amb qui no manté cap vincle afectiu real, sempre que es pugui provar una causa.

En conclusió, adoptar una regulació similar a la catalana permetria al dret comú donar una resposta més adequada a les noves realitats familiars, evitant que la llegítima esdevingui una obligació imposada per al testador a favor dels legitimaris per la simple existència d'un vincle legal, sense tenir en compte la qualitat real de les relacions familiars.

4.2. SUBSTITUCIÓ DE LA LLEGÍTIMA PER UN SISTEMA DE PROTECCIÓ DE NECESSITATS

D'altra banda, es podria considerar substituir la llegítima per un sistema basat en la necessitat econòmica, és a dir, limitar el dret a rebre part de l'herència només quan els legitimaris es trobin en una situació de vulnerabilitat o de dependència. En aquest sentit i tal i com argumenten diversos autors, seria desitjable o bé transformar la pròpia naturalesa de la llegítima i dotar-la d'una essència purament assistencial o bé introduir un dret successori d'aliments⁴⁵.

Els aliments s'entenen com tot allò que es indispensable pel manteniment, habitació, vestimenta i assistència mèdica⁴⁶, així com l'educació de l'alimentista mentre aquest sigui menor d'edat. En conseqüència, la prestació d'aliments consisteix en la satisfacció, per part d'una persona, dels mitjans necessaris perquè una altra pugui subsistir, en virtut d'una relació de parentiu o d'altres vincles legalment establerts.

En aquests sentit, aquest dret no és automàtic, sinó que està condicionat a la situació de necessitat de l'alimentista i a la capacitat econòmica del deutor d'aliments. La seva finalitat, per tant, és eminentment assistencial i té un caràcter personalista.

⁴⁵ Cuadrado Pérez, C. (s.f.). *Visión crítica del sistema de legítimas del Código Civil español*.

⁴⁶ Art. 142 CC, equivalent a l'art. 237-1 CCCat

La relació jurídica d'aliments es caracteritza per ser un vincle obligacional, en què el creditor d'aliments, l'alimentista, pot reclamar del deutor l'assistència que li sigui necessària per mantenir una vida digna. A diferència de la llegítima, la qual es configura com una part abstracta però determinada del patrimoni hereditari, és a dir, una quota fixa, el dret d'aliments s'adapta a les circumstàncies personals del beneficiari, la qual cosa li confereix una major flexibilitat i justícia material.

En aquest sentit, s'entén que la finalitat d'aquest dret d'aliments és protegir la vida d'un familiar, que deixarà de ser beneficiari del mateix quan cessin les necessitats que el justificaven⁴⁷. Aquesta naturalesa condicionada i revisable el converteix en una eina molt més dinàmica i adaptada a les realitats personals dels membres de la família.

Cal tenir en compte també que, com ha reconegut la jurisprudència, el dret d'aliments es troba fortament vinculat a la idea de solidaritat familiar, tot i que aquesta no pot ser exigida de manera incondicional. Així doncs, en casos concrets s'ha admès que la manca de relació personal entre progenitor i fill justifiqui l'extinció d'aquesta obligació. Així ho recull, per exemple, la Sentència de l'Audiència Provincial de Santa Cruz de Tenerife 12/2022⁴⁸. En aquest sentit, es reforça la idea de que el dret d'aliments no és absolut, sinó que està condicionat per la conducta i la relació afectiva entre les parts implicades, així com la situació d'ambdues.

D'altra banda, tot i que s'haurien de realitzar diversos càlculs i actuacions per tal de determinar qui és considerat com a persona necessitada de tal protecció, així com la quantia que li pertoca, la complexitat inherent a aquesta figura no és superior que la que caracteritzen a les normes que regulen el dret successori, i més concretament la llegítima.

⁴⁷ Arts. 150 i 152 CC, equivalents al 237-13 CCCat

⁴⁸ Audiencia Provincial de Santa Cruz de Tenerife, Sección 1ª. (2022, 17 de marzo). *Sentencia* 126/2022. *Recurso* 3/2022. ECLI: ES:APTF:2022:297

Així doncs, tal i com exposen alguns autors⁴⁹, el Codi Civil ja preveu càlculs, actuacions i comprovacions complexes dins el dret successori. Sense anar més lluny, l'art. 818 CC imposa l'operació que s'ha de realitzar per fixar la llegítima, conegut com *relictum* més *donatum*, el qual obliga a computar totes les donacions fetes al llarg de la vida del causant a qualsevol persona, amb el risc de que aquest pugui esquivar-ne alguna per falta de documentació que l'acrediti; entre d'altres exemples que s'hi exposen.

Adicionalment, la obligació de prestar aliments als fills té el seu fonament legal a l'art. 39.3 CE, en quant s'estableix que: “*els pares han de prestar assistència de tot orde als fills haguts dins o fora del matrimoni, durant la seva minoria d'edat i en els altres casos en què legalment procedeixi*”. Això reforça el caràcter institucional del deure alimentari, ja present al nostre OJ, que podria configurar-se com a substitut de la llegítima, ja que s'orienta a protegir la dignitat i benestar dels familiars realment necessitats.

Finalment, un altre argument a favor d'aquesta reforma és que permetria una menor restricció de la llibertat de testar. A diferència de la llegítima, que limita en gran mesura la capacitat del causant per disposar lliurement el seu patrimoni, un sistema basat en la necessitat real i efectiva dels potencials hereus no només garantiria la protecció dels familiars més vulnerables, sinó que també comportaria una llibertat de disposició més ampla. Aquesta llibertat, entesa com a expressió de l'autonomia personal i patrimonial del causant, només hauria de veure's limitada quan sigui imprescindible per protegir drets fonamental o necessitats vitals dels descendents, evitant així una distribució rígida i automàtica de l'herència que no té en compte les circumstàncies reals de les relacions familiars.

En aquest marc, aquesta flexibilitat suposaria un major respecte al principi d'autonomia de la voluntat que, almenys de forma teòrica, inspira el dret successori espanyol.

⁴⁹ Cuadrado Pérez, C. (s.f.). *Visión crítica del sistema de legítimas del Código Civil español*.

5. CONCLUSIONS

La regulació de la llegítima, especialment en el dret comú espanyol, evidencia una tensió constant entre la protecció dels hereus forçosos i el respecte a la llibertat de disposició del causant. Malgrat que aquesta figura fos concebuda històricament com un instrument de garantia patrimonial dels descendents, la llegítima ha quedat desconnectada en molts casos de la realitat familiar contemporània, marcada per una major diversitat de models, la flexibilització dels vincles i la necessitat creixent d'adaptació jurídica.

L'anàlisi comparatiu entre el dret civil espanyol i el dret successori català ha permès posar de manifest les notables diferències normatives que existeixen pel que fa a la regulació de la llegítima. Així doncs, mentre que el CC manté una configuració rígida, reservant fins a dues tercers parts de l'herència, el CCCat opta per un plantejament més flexible, que limita la llegítima al 25% del cabal hereditari i la defineix com un dret de crèdit.

Aquest contrast normatiu posa de manifest la necessitat d'una revisió integral de la institució jurídica de la llegítima, atès que la seva regulació no només és diferent segons l'OJ que analitzem, sinó que, a més, suposa una limitació a la llibertat dispositiva del testador.

A partir d'aquesta comparació, es constata que la llegítima ha perdut gran part del seu sentit i funcionalitat en l'actualitat. Els vincles familiars ja no es conceben de manera exclusiva des d'una perspectiva purament patrimonial, ni tampoc es basen de manera única en la consanguinitat.

En aquest sentit, la configuració actual de la llegítima sovint imposa obligacions hereditàries a favor de persones amb les quals el causant no manté cap relació afectiva real, ignorant tant la seva voluntat com la conducta dels legitimaris.

Aquesta situació posa de manifest la necessitat d'una reforma de la institució en qüestió, per tal d'adaptar-la a les dinàmiques familiars contemporànies basades en la llibertat, la responsabilitat i el respecte a la dignitat personal.

Davant aquest escenari, s'han plantejat dues vies principals de reforma: d'una banda, una línia que proposa l'aproximació del dret estatal al model català; i una altra, més innovadora, que defensa la substitució de la llegítima per un sistema de protecció fonamentat en criteris de necessitat econòmica, configurant-la com una obligació alimentària i no com un dret hereditari incondicionat.

Ambdues alternatives comparteixen un mateix objectiu: garantir la protecció dels familiars més vulnerables sense sacrificar la llibertat de testar ni l'autonomia del causant.

En definitiva, la institució de la llegítima, tal i com està regulada, ha perdut part de la seva justificació en el marc d'una societat que prioritza la llibertat individual, l'autonomia patrimonial i la pluralitat de formes familiars. En aquest sentit, i sota el meu criteri, és imprescindible re-formular aquesta figura jurídica per tal de fer-la compatible amb un dret successori més flexible, més just i, sobre tot, coherent amb la realitat social actual.

6. BIBLIOGRAFIA

A. LEGISLACIÓ

Generalitat de Catalunya. (2008). *Ley 10/2008, de 10 de julio, del libro cuarto del Código Civil de Cataluña, relativo a las sucesiones. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, (5175).

Jefatura del Estado. (1889). *Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil. Gaceta de Madrid*, (206).

Cortes Generales. (1978). Constitución Española. Boletín Oficial del Estado, (311), 29 de diciembre de 1978.

Jefatura del Estado. (2006). Ley Orgánica 6/2006, de 19 de julio, de reforma del Estatuto de Autonomía de Cataluña. Boletín Oficial del Estado, (172), 20 de julio de 2006.

B. MONOGRAFIES

Menéndez Mato, J. (2012). *El legado de la legítima estricta en el derecho común español: (ed.)*. Dykinson.

Barrio Gallardo, A. (2012). *El largo camino hacia la libertad de testar: De la legítima al derecho sucesorio de alimentos (Vol. 12)*. Dykinson, S.L.

Cuadrado Pérez, C. (s.f.). *Visión crítica del sistema de legítimas del Código Civil español*.

Vaquero Aloy, A. (2018). *Libertad de testar y libertad para testar: (1 ed.)*. Ediciones Olejnik.

Carrió Sampedro, A. (2017). *Hasta que la muerte los separa. Legítima, derecho de propiedad y prohibición de disposición del titular de los bienes: Un ejemplo práctico de inconsistencia normativa*. *Doxa: Cuadernos de Filosofía del Derecho*, (40), 301–316. Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes

Pérez Collados, J. M. (2004). *La tradición jurídica catalana (valor de la interpretación y peso de la historia)* (1.ª ed.). Anuario de Historia del Derecho Español.

C. PÀGINES WEB

Softcatalà. (s. f.). *Traductor català / valencià – castellà / espanyol, anglès, francès, portuguès*. Softcatalà. <https://www.softcatala.org/traductor/>

WordReference.com. (s. f.). *WordReference: Diccionario de español, diccionario de inglés, conjugador, traductor*. WordReference.com. <https://www.wordreference.com/es/>

Biblioteca Universitat Oberta de Catalunya. (s. f.). *Estil APA*. Biblioteca UOC. <https://biblioteca.uoc.edu/es/pagina/Estil-APA/>

Bozarucosa. (s. f.). *La legítima en España vs Cataluña*. Bozarucosa. <https://bozarucosa.com/blog/la-legitima-en-espana-vs-cataluna/>

LA LEY Soluciones Legales, S.A. (s. f.). *La prestación de alimentos*. Guías Jurídicas LA LEY.

<https://guiasjuridicas.laley.es/Content/Documento.aspx?params=H4sIAAAAAA AAEAMtMSbF1jTAAAUNDUxMLtbLUouLM DxbIwMDCwNzA7BAZlqlS35 ySGVBqm1aYk5xKgAAI0jBNQAAAA==WKE>

Iberley. (2024, 7 de junio). *La obligación alimenticia respecto de los hijos*. Iberley. <https://www.iberley.es/temas/la-obligacion-alimenticia-respecto-los-hijos-65519>

Iberley. (2015, 7 d'octubre). *Nuevo plazo de prescripción de las acciones personales*. <https://www.iberley.es/noticias/nuevo-plazo-prescripcion-acciones-personales-26671>